

Драгана Кујовић, ТРАГОВИМА ОРИЈЕНТАЛНО-ИСЛАМСКОГ
КУЛТУРНОГ НАСЉЕЂА У ЦРНОЈ ГОРИ, Алманах, Подгорица 2006.

Одавно је речено да нико није тако ташт због своје културе и религије као онај који не познаје ниједну другу. Ова безразложна осјетљивост условљавала је донедавно равнодушност и према достигнућима оријентално - исламске културе у Црној Гори. Један од узрока ове предрасуде је хришћански скептицизам. Римокатоличка црква је тек на Другом ватиканском концилу (1962-1965) проговорила о исламу, док се до данас ниједан вид православног богословља није потрудио да спозна религију муслимана.

Узимајући ислам као основну одредницу специфичног културног феномена, **др Драгана Кујовић** је у својој књизи стремилa да обради једну реалност у историјском процесу, па су појмови и читав категоријални апарат били у функцији постизања крајњег циља: препознавања значаја оријенталног културног насљеђа у Црној Гори. Мада се ослањала на позната историографска знања, ауторка је успјела да неким општим проблемима удахне новије нагласке, предочи свјежија тумачења и да их обоји и елементима друштвеног живота. Пред читаоцем се открива необично садржајно-тематско богатство књиге:

- 1) *Урбани центри као административна, вјерска, привредна и културна средишта;*

- 2) *Споменици вјерске традиције;*

- 3) *Баштиници културе исламског оријента.*

Пратећи развој градова под османском влашћу ауторка подсјећа на категоризацију насеља, анализира професионалну структуру градског становништва, презентира функције градова, помиње њихове симболе - главне џамије и низ мањих храмова месциде, затим градске четврти, сахат куле, те основне и средње вјерске школе, тј. мектебе и медресе.

Током четири и по вијека на тлу Црне Горе су се расцвјетале и оријентално - исламска архитектура и умјетност. За нас данас су то умјетничка дјела која нам искључиво пружају естетско уживање. За људе који су их стварали, како упозорава француски историчар Жорж Диби, ти споменици су имали јасно одређену намјену. Они су служили својим разноврсним функцијама. Зато др Драгана Кујовић, настојећи да што боље упознамо ондашњи социјални контекст, упоредо предочава материјалне, духовне и друштвене структуре. Она је указала и на чињеницу да су поједини сакрални објекти у Црној Гори одољели исушењима времена, мијењајући првобитне вјерске садржаје. Неке су цркве биле претворене у џамије и обрнуто, након одласка исламских вјерника из

појединих крајева Црне Горе њихове су богомоље преузимали хришћани. Тако су на мјесту некадашњих џамија у градском језгру Херцег Новог подигнуте православна и римокатоличка црква.

Интересантно испричан пасаж односи се на Хусеин -пашину џамију у Пљевљима која се због богате унутрашње декорације, у којој доминирају флорални мотиви и минерата високог преко 40 метара, убраја међу најљепше сакралне објекте у Црној Гори. Њену љепоту употпуњују калиграфски натписи, орнаменти арапског поријекла, *Куран* са изузетним илуминацијама. Ријечју, многи одсјаји оријентално- исламске културе.

Обрађујући рад просвјетних институција, ауторка закључује да су они оличавали својеврсне заштитнике оријентално-исламске културе, као

и да су дале значајан допринос црногорској култури уопште. Анализирани су и активности Културно-просвјетног друштва *Гајрет* у раздобљу 1922-1941. године. *Гајрет* се одликовао ширењем националне и вјерске толеранције, а веома је значајан и по томе што је у његовом окриљу изњедрена прва савремено образована муслиманска интелигенција у Црној Гори.

Слиједећи трагове ријетког умјетца др Драгана Кујовић је направила Преглед писане грађе на оријенталним језицима похрањене у архивским и музејским фондовима Црне Горе. Ова емпирија указује на потенцијалне правце исцрпнијих истраживања и без сумње представља нову могућност за слојевитије познавање оријентално-исламског културног наслеђа у Црној Гори.

Др Звездан Фолић